

ROZHOVOR

SOKRATA

S ARISTIPEM

OHLEDNĚ

POŽITKŮ

A STRÍDMOSTI.

Své posluchače

povzbuzoval následujícími

argumenty, aby podpořil

jejich hladovost a touhu

odolat pokušením lásky,

aby unikli od lenivosti

a přivykli

všem druhům námahy.

Když se dozvěděl,

že jeden z nich žil

příliš požitekářsky,

položil mu tuto otázku:

„Aristipe, kdybys byl

pověřen vzděláváním

dvou mladých lidí,

z nichž jeden

by se měl stát princem

a druhý by neměl zastávat

veřejnou funkci.

Jak bys je vzdělával?

Začněme nejdřív

s výživou, neboť

je základem všeho.“

„Je pravda,“ řekl Aristipus,

„že výživa je základ

našeho života, neboť

člověk by brzy zemřel,

kdyby se mu jí nedostávalo.“

„Nechal bys je

oba přivyknout,“

pravil Sokrates, „aby jedli

a pili v určitou hodinu?“

„Zřejmě bych měl?“

„Ale kterého z těch dvou,“

řekl Sokrates,

„bys naučil

zanechat jídla před tím,

než byl uspokojen,

aby se šel věnovat

důležitým povinnostem?“

„Bezpochyby toho,“

odpověděl Aristipus,

„koho bych chtěl učinit

schopným vládnout,

až do konce, aby pod ním

netrpěly záležitosti

republiky zpožděním.“

„Kterého z těch dvou,“

pokračoval Sokrates,

„bys naučil

zdržet se pití,

když by měl žízeň,

spát jenom trochu,

chodit spát pozdě,

vstávat časně,

bdít celé noci,

žít cudně,

získat to lepší

z jeho oblíbených sklonnů,

a nevyhýbat se námaze,

nýbrž se jí

volně vystavit?“

„Stále téhož,“

odpověděl Aristipus.

„A pokud by zde bylo

nějaké umění, které

učí jak přemoci

naše nepřátele,

kterého z těch dvou by

bylo rozumné je naučit?“

„Rovněž jeho,“

řekl Aristipus,

„protože bez toho umění

by mu ta ostatní

nebyla co platná.“

„Věřím,“ řekl Sokrates,

„že člověk,

který byl vzdělán

tímto způsobem,

by nebyl

snadno překvapen

svými nepřáteli...“

„Hovoříš pravdu,“

řekl Aristipus.

„Pak tedy,“

pokračoval Sokrates,

„...nestává se to však

cizoložníkům, kteří

prodlévají a schovávají se

v pokojích a šatnících

vdaných žen,

ačkoliv vědí,

že velmi riskují

a že zákony jsou

velmi striktní a tvrdé

proti takovým zločinům?

Vědí, že jsou sledováni

a že, pokud budou chyceni,

nevyvážnou

bez trestu.

Zkrátka vidí trest

a potupu visící

nad hlavami zločinců

jakými sami jsou.

Mimoto,

nejsou v nevědomosti,

že jsou zde tisíce

čestných rozptýlení,

která by je uchránila

od těch hanebných vášní,

a přesto

se vrhají střemhlav

doprostřed těchto nebezpečí,

a co jiného to znamená,

než být ubohý a zoufalý

v nejvyšší míře?“

„Myslím, že je tomu tak,“

odpověděl Aristipus.

„Co říkáš na toto,“

pokračoval Sokrates,

„že nejnezbytnější

a nejdůležitější záležitosti

života se, spolu s ostatními

trochu menšího významu,

odehrávají na polích

a ve volné přírodě,

a že největší část

člověčenstva si tak

málo přivyká

odolnosti nevládnostem

období,

snášení horka a chladu?

Není to veliká nedbalost?

A nemyslíš si, že člověk

který by měl

vládnout druhým,

by sám měl přivyknout

všem těmto strastem?“

„Myslím, že by měl,“

odpověděl Aristipus.

„Proto,“

opáčil Sokrates,
„pokud ti, kdo jsou trpěliví
a pracovití,
jak jsme řekli,
jsou hodni vládnout,
nemůžeme snad říci,
že ti, kdo nedokáží nic
z tohoto by se nikdy neměli
ucházet o žádný úřad?“
Aristipus s tím souhlasil
a Sokrates pokračoval.
„Pokud tedy víš,
jakou pozici
by měly obě skupiny
takových lidí zastávat,
mezi kterou bychom
tě měli zařadit?“
„Mě!“ řekl Aristipus;
„opravdu ne mezi ty,
jež vládou;
protože to je úřad, který
bych si nikdy nezvolil.
Ať vládou ti,
kdo na to mají mysl;
co se mě týká, nezavidím
jim jejich situaci.
Protože, když rozmýšlím
nad tím, jak obtížné je
pro nás uspokojit vlastní
potřeby, nesouhlasím
s nakládáním na sebe, mimo
ně, ještě základní životní
potřeby všech lidí;
a být často nucen žít
bez mnoha věcí,
po kterých toužíme,
měli bychom se angažovat
v zaměstnání,
které by nás učinilo
odpovědným za úhonu,
pokud bychom se
nestarali o poskytování
ostatním vše, co chtějí:
Myslím,
že je to pošetilé.
Neboť republiky
užívají úředníků
jako já svých služebníků,
kteří mi přinesou

mé jídlo a nápoj,
a všechny ostatní
nezbytnosti, jak přikáží,
a nedovolí si ničeho z toho
se sami dotknout;
stejně tak lidé
budou mít ty,
kteří řídí stát,
aby se jim postarali
o zajištění dostatku všech
věcí a nestrpěli, aby
udělali cokoliv
ve svůj vlastní prospěch.
Proto si myslím,
že všichni, které těší
urychlování záležitostí
a práce pro druhé,
se nejvíce hodí pro vládu,
za předpokladu, že byli
vzděláni a instruováni
způsobem,
který jsme zmínili.
Co se však mě týká,
toužím vést tišší
a snadnější život.“
„Zvažme nyní,“
řekl Sokrates,
„zda ti, kteří vládou,
vedou šťastnější život
než jejich poddaní:
mezi národy,
které jsou nám v Asii
známé, jsou Syřané,
Frygéňané,
a Lydiané
pod vládou Perské říše.
V Evropě,
jsou Maeociané
podřízení Skytům;
v Africe
Kartaginci vládou
zbytku Afričanů.
Kteří jsou nyní,
dle tvého názoru,
nejšťastnější?
Podívejme se do Řecka,
kde se nyní nacházíš.
Čí stav se domníváš,
je ten nejžádoucnější,

ten vládnoucích národů,
nebo ten lidí,
kteří jsou pod vládou
druhých?“
„Nikdy nemohu,“
řekl Aristipus,
„souhlasit s tím, abych
byl otrokem, ale je zde
cesta mezi oběma, která
nevede ani k vládě
ani k podřízenosti
a to je cesta svobody
po které se snažím kráčet,
protože to je nejkratší cesta
k dosažení klidu
a odpočinku.“
„Pokud jsi pravil,“
odvětil Sokrates,
„že tato cesta, která
nevede ani k vládnutí
ani k podřízenosti,
je cestou, která vede
daleko od lidské společnosti,
snad bys něco zmínil;
neboť, jak můžeme
žít mezi lidmi
a přitom nepřikazovat
a ani se nepodrobovat?
Nepozoruješ snad,
že mocní utlačují slabé
a užívají je jako svých
otroků, poté, co je
přinutili naříkat pod
vahou svého útisku,
a dali jim jen příčinu
si stěžovat na kruté
zacházení s nimi
v tisíci případech, jak
obecných tak specifických?
A pokud naleznou
někoho, kdo by se
nepodrobil záprahu,
zpusťší jejich zemi,
uloupí jejich obilí,
pokácejí jejich stromy
a zaútočí na ně, zkrátka,
tím způsobem
že jsou přinuceni
odevzdat se do otroctví,

raději než podstoupit nerovnou válku? I mezi nevěrejnými osobami, nedupou snad ti silnější a smělejší po těch slabších?“ „Do konce, proto, aby se mi toto nestalo,“ pravil Aristipus, „neváži se na žádnou republiku, nýbrž jsem někdy zde, jindy zas onde a myslím, že je nejlépe být cizincem, kdekoliv jsem.“ „Tato tvá myšlenka,“ odvětil Sokrates, „je velmi nezvyklá. Cestovatelé, myslím, již nyní nejsou přepadáni na cestách lupiči tolik, jako dříve, odstrašil je zřejmě osud Sinnise, Scyrona, Procrustese a zbytku bandy. Co pak? Ti, kdo jsou usazeni ve své vlastní zemi, a zaobírají se správou veřejných záležitostí, mají zákony ve svůj prospěch, mají vztahy a přátele, aby jim napomáhali, mají opevněná města... pro svou obranu, dole i nahoře mají spojení se svými sousedy a přesto je všechny tyto příznivé podmínky nemohou zcela uchránit od pokusů a překvapení zkažených lidí. Ale můžeš ty, který nemá žádnou z těchto výhod, který po většinu času putuješ na cestách,

často lidem nebezpečných, který nikdy nevejdeš do města, kde bys měl větší důvěru než nejhorší obyvatel a jsi bez povšimnutí jako ničemové, kteří se živí na majetku druhých; za těchto podmínek, můžeš, říkám, očekávat, že budeš v bezpečí jenom proto, že jsi cizinec, nebo že máš snad průkaz od států, které ti slibují všechny druhy bezpečí při příchodu a odchodu, nebo, kdyby to byl tvůj těžký osud, že by ses stal otrokem, byl bys tak mizerným, že tvůj pán by vůči tobě nebyl nikdy lepším? Neboť, kdo by trpěl ve své rodině člověka, který by nepracoval a přesto očekával, že si bude dobře žít? Ale podívejme se jak páni nakládají s takovými služebníky... Pokud to jsou zloději, zabírají jim v kradení tak, že obezřetně zamykají vše, co by mohli vzít, přivazují je ze strachu, že by mohli utéci, pokud jsou tupí a líní, pak jsou výprasky a bičování jejich odměnou. Pokud bys ty sám, příteli, měl ničemného otroka, nepodrobil bys jej stejným opatřením?“ „Jednal bych s takovým člověkem,“ odpověděl Aristipus, „tvrdými způsoby, dokud bych jej nepřiměl,

aby mi sloužil lépe. Ale Sokrate, pokračujme v naší předchozí diskusi. V čem se ti, kdo jsou vzděláni v umění vlády, o které zdá se rozmýšlíš jako o velikém štěstí, liší od těch, kdo trpí skrze nezbytné potřeby? Neboť říkáš, že si musejí přivyknout na hlad a žízeň, snášet chlad i horko, spát málo a že se musejí dobrovolně vystavovat tisíci dalším námahám a těžkostem. Avšak, nedokážu pochopit, jaký je rozdíl mezi tím být zbičován dobrovolně, nebo silou, a trápením těla člověka jedním, nebo druhým způsobem, kromě toho, že je od člověka pošetilé přát si podstoupit bolest.“ „Jak to,“ řekl Sokrates, „že neznáš rozdíl mezi věcmi dobrovolnými a vynucenými, že ten, kdo trpí hladem, protože přitom nachází potěšení, může stejně tak jíst, pokud se mu zachce; a ten, kdo trpí žízní, protože je to v souladu s jeho vůlí, se může napít, když se mu zlíbí. Ale není to v moci toho, kdo trpí ať skrze donucení, nebo nezbytné potřeby, aby si ulevil jedením či pitím, když po tom zatouží? Mimoto, ten, kdo se dobrovolně ujal

jakékoliv pracné úlohy, a veľiké úspechy.

nachází mnoho útěchy
a spokojenosti v naději,
která se v něm probouzí...

A přesto, co přijímají,
ačkoliv o tom smýšlí
jako o odměně za všechnu
svoji dřinu, má jistě
velmi malou hodnotu.

Neměli by tedy ti,
kdo pracují, aby získali
přátelství dobrých lidí,
nebo přemohli
své nepřátele,
nebo se učinili
schopnými řídit
své rodiny

a sloužit své zemi,
neměli by tito,
pravím, radostně
podstoupit nesnáze
a odpočívat spokojeni,
vědomi si

vnitřního souhlasu
svých myslí
a pozornosti a úcty
ctnostných?

A abych tě přesvědčil,
že je dobré vynucovat
na sobě práci,
je to zásadou mezi těmi,

kdo instruují mladé,
že cvičení, která
lze snadno vykonat
na první pokus

a která se nám
okamžitě zalíbí,
nejsou schopna
formovat tělo

do takové statnosti a síly,
které je třeba

pro velké závazky, ani
vtisknout duši jakoukoliv
významnou znalost,

ale ta cvičení, která
vyžadují trpělivost,
píli, námahu a vytrvalost,
připravují cestu
pro význačné činy